

21.8.2017

KOOSTE IKÄÄNTYNEIDEN ASUMISEN KEHITTÄMISOHJELMASSA KEVÄÄLLÄ 2017 VALMISTUNEIDEN SELVITYSTEN JOHTOPÄÄTÖKSISTÄ/SUOSITUKSISTA

A. Palvelukortteli

Verma, I. (toim.), Kurkela, T., Sanaksenaho, P., Suominen, J., Taegen, J. ja Vauramo, E. 2017. Palvelukortteli. Konseptin kuvaus ja soveltaminen erilaisiin taajamiin. Ympäristöministeriön raportteja 3/2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79297>

Johtopäätöksiä

- 1) Ikääntyneille suunnatun asumispalvelujen määrää ja toteutustapaa suunniteltaessa, tulisi vanhushuonekannan kehittämiseen kohdistuvia muutoksia tarkastella alueellisena palvelukokonaisuutena.
- 2) Palvelukortteli on ratkaisu, joka on mitoitettu ja suunniteltu paikallisiin olosuhteisiin, asukasmäärään ja väestön ikärakenteeseen. Toteutuksen kannalta on tärkeä, että palvelukorttelille yhdyskuntarakenteen kannalta sopiva paikka, siten että siitä syntyy synergiaetua olemassa olevan palvelu- ja asuntotarjonnan kanssa.
- 3) Palvelukortteli voi olla yhtenäinen rakennus tai verkostomainen kortteli, joka sisältää sekä uudiskohteita sekä olemassa olevaa rakennuskantaa. Uudisrakentamisen avulla toteutettava palvelukortteli tarjoaa erilaisia palveluja sekä asuntoja ikääntyneille keskitetysti.
- 4) Toteutettavat asumisratkaisut tulee olla muunneltavissa tulevien asukasryhmien tarpeisiin. Palvelukortteli voi olla myös verkostomainen ratkaisu, jossa hyödynnetään paikallisten toimijoiden palveluita ja olemassa olevaa asuntokantaa. Olemassa olevien resurssien tehokas hyödyntäminen tukee kaikkia alueen asukkaita sekä paikallisia palveluiden tuottajia.
- 5) Palvelukorttelissa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden verkostoituminen ja resurssien jaettu käyttö edellyttävät palvelukokonaisuutta koordinoivaa tahoja sekä jaettujen tilojen ja teknologisten ratkaisuiden käyttöön liittyviä uudenlaisia sopimuksia. Tämä vaatii vuoropuhelua toimijoiden kesken sekä niiden vahvaa sitouttamista.

B. Ikääntyneiden asumisratkaisut

Jalava, J., Lahtinen, H., Tyvimaa, T., Vuorela, M. ja Arolinna, S. Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. Ympäristöministeriön raportteja 16/2016. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79907>

Kehittämissuosituksia

- Ehdotukset perustuvat oletukseen, että suuret ikäluokat toimivat suunnannäyttäjinä nuoremmille. Ikääntyneiden asumistarpeet eivät ole ikäsidonnaisia, vaan liittyvät enemmän elämäntilanteeseen, toimintakykyyn ja elinympäristöä koskeviin tarpeisiin.

Tarve

1. Tulevaisuudessa tulee kehittää lisää *monipuolisia, yhteisöllisyyttä korostavia asumisratkaisuja*. Tulisi luoda uusia asumismuotoja eri ikäryhmille. Hyvänä esimerkkinä näistä ovat erilaiset palvelukortteliratkaisut, sukupolvikorttelit ja ylisukupolvisen yhteisöllisen asumisen ratkaisut. Näitä voidaan kehittää tarvepohjaisesti. Lisäksi voidaan hyödyntää maailmalta hyväksi havaittuja asumiskonsepteja ja soveltaa niitä paikallisiin olosuhteisiin. Samalla luodaan julkista keskustelua aiheesta ja voidaan edistää parhaiten toimivien ratkaisujen syntymistä. ARA on jo linjauksissaan huomionnut niin yhteisöllisyyttä korostavat kuin myös ylisukupolviset ratkaisut.
2. *Monimuotoista asumiseen liittyvää neuvontaa tulee kohdistaa ikääntyneille*. Hyväkuntoisia eläkeläisiä ja vielä työelämässä olevia on kannustettava pohtimaan asumisratkaisujaan hyvissä ajoin. Kuntiin tulee luoda asukasneuvontapisteitä, jotka tarjoavat tietoa asumisesta ja siihen liittyvistä ratkaisuista sekä antavat korjausneuvontaa yhden luukun periaatteella. Ikääntyneiden tietoisuus asumisratkaisuista, keinoista ja asumiseen liittyvistä tukimuodoista paranee neuvonnan myötä. Viranomaisen tulee pohtia tukipolitiikassaan sitä, miten asumisen neuvontaa voisi tukea julkisin varoin.
3. *Kuntien on tarpeen selvittää nykyisen asuntokannan tila, asuinaluekohtainen ikääntyneiden määrä nyt ja tulevaisuudessa, tulotaso ja varallisuus sekä asumismuoto ja suhteuttaa tieto asuntotuotannon ja asuinalueiden suunnitteluun ja kehittämiseen*. Vaikuttaa siltä, että useimmat kunnat eivät ole riittävästi varautuneet ikääntyvien määrään ja eikä etenkään asumisratkaisujen kannalta. ARAn vaatimus kuntien sitoutumisesta pitkäkestoisesti rakennushankkeisiin edellyttää niiltä entistä enemmän tietoa ikääntyneiden asumistarpeista. Tätä linjaa ARAn on syytä jatkaa.
4. *Valtion tulisi Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman päättymisen (2017) jälkeen edelleen panostaa ikääntyneiden asumisolojen parantamiseen ja asumisratkaisujen kehittämisen tukemiseen sekä ennakoinnin ja varautumisen vahvistamiseen*. Suositeltava muoto tähän olisi jatko-ohjelma, jossa hallinnonalojen sektorirajat ylittäen etsitään monipuolisia ratkaisuja edellä mainittuihin kysymyksiin.

Asuntojen tilanne

1. *Uustuotannossa on taattava asuntotuotannon moninaisuus*. Suurin paine valtion tukemalle uustuotannolle ikääntyneille on jatkossa kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä. Suosituin asumismuoto ikääntyneiden keskuudessa on kerrostaloasuminen. Asuntorakentamisessa ei ole tarvetta pelkälle senioriasuntokannalle, vaan kuntiin on luotava kaikille asukasryhmille sopivaa asumista. Asumista tulee keskittää entistä enemmän palvelujen lähelle sekä hyvien joukkoliikenneyhteyksien ääreen. Yhtenä esimerkkinä on asuntojen rakentaminen kauppakeskusten yhteyteen tai välittömään läheisyyteen. Pienet omakotitalot toimivat hyvin täydennysrakentamisessa tarjoten ikääntyneelle mahdollisuuden itsenäiseen asumiseen tutussa ympäristössä, mahdollisesti lasten ja lastenlasten lähellä. Hyvin suunnitellun, pienen talon rakentaminen pienelle paikkakunnalle on helpompi investointi kuin kerrostalon rakentaminen. Pieni talo on myös muuntojoustavampi yksilöllisiin tarpeisiin. Riskinä on, että haja-asutusalueilla ja pienissä taajamissa ei löydy asukkaita riittävän pitkäksi aikaa.
2. *Korjausrakentamista on tuettava edelleen, jotta olemassa oleva asuntokanta on jatkossakin mahdollisimman monen asukkaan käytössä*. Keskeistä korjausrakentamisen tukemisessa on jälkiasennushissien rakentaminen. On varmistettava, että ihmisten toimintakykyä ylläpitävät ja edistävät ratkaisut otetaan laajasti huomioon (esim. esteettömyys, turvallisuus, asuntojen muuntojoustavuus ja teknologiset ratkaisut). Korjausrakentamisen tuki on valtion toiminnan keskiössä varsinkin niillä alueilla, joissa ARAn vuokra-asuntoja on paljon tyhjiillään. Monissa keskisuurissa kaupungeissa ikääntyneiden määrä on jatkossa suuri, mutta valtion tukemalle uustuotannolle on pienempi tarve kuin eniten kasvavilla kaupunkiseuduilla tai joissakin maakuntakeskusten taajamissa.

3. *Kaavoituksen avulla on suunnattava uutta asuntotuotantoa entistä monipuolisempaan suuntaan.* Hyvänä esimerkkinä tästä ovat monisukupolvista asumista tukevat ratkaisut. On huolehdittava, että kaavoituksessa huomioidaan esteettömyys ja saavutettavuus laajemmin kuin yksittäisen rakennuksen kannalta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi pääsyä puistoihin ja palveluihin ja tukee niin lapsiperheitä, ikääntyviä kuin muitakin asukasryhmiä. Näin asuminen linkittyy paremmin maankäytön, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen ratkaisuihin (laajempi MALPE-viitekehys).
4. *Täydennysrakentamista on lisättävä.* Täydennysrakentaminen (esimerkiksi kerrosten lisääminen) on hyvä keino kalliiden putki- ja julkisivuremonttien rahoittamiseen. Täydennysrakentamisen tulisi samalla parantaa rakennuksen teknisiä ratkaisuja. Nämä ratkaisut tukevat myös ikääntyneiden asumista nykyisessä vuokratalokannassa sekä palveluiden lähellä.
5. *Asoasuntoja tulee rakentaa paikkakunnille, joissa asuntojen tarve on suuri ja väestömäärä riittävä.* Ikääntyneille suunnatut asoasunnot ovat monelle asuntonsa myyvälle sopiva ratkaisu muuttaa uuteen ja esteettömään asuntoon lähelle palveluja. Valtion näkökulmasta asorakentamiseen liittyy hyvin monenlaisia riskejä. Ennen tukipäätöksiä tulee olla kattavasti tietoa siitä, että asunnoille on riittävästi kysyntää useiksi kymmeniksi vuosiksi eteenpäin. Lisäksi asoasunnotkin tulisi suunnitella ja rakentaa siten, että ne tukevat monisukupolvisen asumisen logiikkaa.

Rahoitus- ja muut ratkaisut

1. *ARAn tulee edelleen lisätä yhteistyötä kuntien ja muiden tuen hakijoiden kanssa ikääntyneiden asumisratkaisujen kehittämisessä.* Haasteina tällä hetkellä ovat erityisesti paikkakunnat, joissa on paljon tyhjillään olevia vuokra-asuntoja. Monilla näistä paikkakunnista ikääntyvän väestön osuus tulee kasvamaan. Mikäli kunnat eivät kiinnitä huomiota ikääntyneiden asumiseen, vaarana on, että heille ei riittävästi kehitetä vaihtoehtoja. ARA voisi jatkossa olla tiiviimmin tukemassa maakuntia ja kuntia kehittämään ikääntyneiden asumista ja asumisvaihtoehtoja.
2. *STEA voisi luoda ikääntyvien asumiseen suunnatun ohjelman, jossa innovoidaan itsenäistä asumista ja yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa.* Ohjelmamuotoinen rahoitus vauhdittaisi osaltaan sitä, että yleishyödylliset toimijat hakisivat aktiivisemmin rahoitusta myös uudenlaisten asumisratkaisujen suunnitteluun ja asumista tukevaan toimintaan.
3. *STEA:n ja ARAn on lisättävä käytännön yhteistyötä.* Tämä tarkoittaa sitä, että pitäisi luoda uudenlaisia rahoitusmalleja, mitkä kannustavat yleishyödyllisiä toimijoita rakentamaan erilaisia asumismuotoja useiden eri asukasryhmien (ml. ikääntyneet) tarpeisiin. Yhteistyössä on myös pohdittava RAY:n tukeman, mutta nyt vajaakäytössä tai tyhjillään olevan rakennuskannan tulevaa käyttöä ikääntyneiden asumista palvelevaksi, silloin kun se on realistisesti mahdollista. Näistä esimerkkeinä ovat vajaakäytöllä toimivat palvelutalot ja veljeskodit. Näissä tapauksissa STEA voisi rahoittaa yhteisöllistä toimintaa ja ARA korjausrakentamiseen liittyviä kustannuksia.
4. *Tiedottamista käänteisestä asuntolainasta on lisättävä.* Käänteinen asuntolaina on tällä hetkellä yksi ratkaisu hyvillä paikoilla omistusasunnoissa asuville ikääntyneille. Pankkien ohjeistukset ja lainojen sisällöt eroavat kuitenkin toisistaan, joten ikääntyvät tarvitsevat lisää tietoa lainan ehdoista.
5. *Ikääntyneiden muuttamista tulisi tukea verohelpotuksin.* Ikääntyneiden verotusta voisi helpottaa poistamalla kertaluontoisesti varainsiirtovero, kun ikääntyneet muuttavat perheasunnosta pienempään. Tämä voisi edistää asuntojen vaihtoa toiseen.

6. *Vaikuttavuusinvestoinnin käytäntöjen tuomista myös asuntojen uustuotantoon ja korjausrakentamiseen tulee kehittää.* Valtio, kunnat ja tulevaisuudessa mahdollisesti maakunnat voisivat hyödyntää yksityistä sijoituspääomaa ja erilaisia kumppanitoimijoita (säätöt, yhdistykset, asumisoikeusyhteisöt) uudenlaisten asumisratkaisujen vauhdittamisessa. Oikeanlaisilla asumisratkaisuilla voidaan pidentää ikääntyneiden kotona asumista, kehittää yhteisöllisiä asumismuotoja ja edistää ikääntyneiden hyvinvointia. Vaikuttavuusinvestointi voisi toimia myös palvelukortteilla rakennettaessa tai veljeskotien toimintaa uudistettaessa. Ikääntyneiden asumisessa vaikuttavuusinvestoinnin käytännön toteutus vaatii tietoa mahdollisuuksista ja riskeistä.
7. *Valtion tulee kannustaa uudenlaisten monirahoitusmallien syntymistä monisukupolvisen asumisen sektorille.* Monisukupolvisen asumisen hyvänä käytäntönä on Liebenaun säätiön malli Saksasta. Siinä kunnat ovat vahvasti olleet mukana yhdessä säätiön, rakentajien ja yksityisten sijoittajien kanssa luomassa asumisyhteisöjen toimintaa. Samanlaista malli valtion tukemana voisi kokeilla houkuttelemaan mukaan vakavaraisia säätiöitä ja yhteiskuntavastuusta kiinnostuneita sijoittajia sekä muita tahoja.

C. Asumisen yhteisöllisyys (Asuva-hanke)

Jolanki, O., Leinonen, E., Rajaniemi, J., Rappe, E., Räsänen, T., Teittinen, O. ja Topo, P. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=20103>

Suositukset

Asukaslähtöisyys

1. Toiminnan on oltava asukaslähtöistä, mikä edellyttää kansalaisilta itseltään aktiivisen roolin ja vastuun ottamista toiminnasta. Muiden toimijoiden kuten viranomaisten ja palveluidentarjoajien on nähtävä kansalaiset toimintakumppaneina eikä toiminnan kohteina.
2. Osallisuuden kokemus syntyy siitä, että kokee voivansa vaikuttaa esim. toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Alueellisten ryhmien perustaminen ja hyödyntäminen palveluiden, alue- ja kaupunkisuunnittelussa on keino luoda kestävä yhteisöllistä toimintaa alueilla. Vanhusneuvostot voivat toimia yhtenä foorumina. Toimintamuodot voivat sisältää asukaskokouksia ja teematyöryhmiä ja toimijoiden työpajoja. Tarvitaan sekä seniorien ryhmiä että eri-ikäisten yhteisiä ryhmiä. Muistisairaiden kokemuksista tiedetään vähän, siksi on tarpeen kehittää menetelmiä, joilla asukaslähtöisyyttä voidaan toteuttaa myös heidän näkökulmistaan.

Vapaaehtoisten rooli

3. Vapaaehtoistoiminta kiinnostaa monia ja yhteisöllinen toiminta hyötyy vapaaehtoisista. Asukkaiden innostaminen vapaaehtoisiksi edellyttää, että myös he voivat vaikuttaa toiminnan sisältöihin ja muotoihin, eikä heille sälytetä liikaa velvollisuuksia. Vapaaehtoisten tueksi on tärkeää järjestää koulutusta ja keskinäisiä palaute- ja verkostoitumistilaisuuksia. Alueellisten vapaaehtoistoimintaa organisoivien verkostojen rakentaminen tukee yhteisöllisen toiminnan mahdollisuuksia.

Paikalliset tarpeet huomioon ja paikalliset resurssit käyttöön

4. Asukaslähtöisyys kytkeytyy paikallislähtöisyyteen. Asumisen ja asuinalueiden kehittämisessä on tärkeää hyödyntää paikallisten toimijoiden mahdollisuuksia, osaamista ja taloudellisia, tilallisia ja sosiaalisia resursseja. Toiminnan aloittajia voivat olla kansalaiset, julkinen sektori tai kolmannen sektorin toimijat. On tärkeää, että nämä eri toimijat tekevät yhteistyötä ja ovat keskenään tasaveroisia. Toimintamallit ja -tavat sovitetaan paikallisiin olosuhteisiin ja paikallisten toimijoiden tarpeisiin ja resursseihin.

Julkisten toimijoiden rooli

5. Julkisten toimijoiden rooli, valtio ja kunnat sekä jatkossa myös maakunnat, voi olla toiminnan aloittava tai sitä tukeva. Kunta voi tukea toimintaa taloudellisilla avustuksilla tai työpanoksella auttaen luomaan toimintaan jatkuvuutta. Lähitori- ja palvelukeskustoiminnassa kunta on tärkeä sisällyttäessään yhteisöllisen toiminnan palvelusopimuksiin.

6. Kuntien tulee ottaa maankäytön, alueiden ja liikenteen suunnittelussa huomioon yhteisöllisen toiminnan edellytykset. Ne voivat varata tontteja yhteisöasumiseen. Rakentamisessa ja liikennesuunnittelussa tulee ottaa huomioon esteettömyys ja saavutettavuus sekä tilojen monikäyttömahdollisuus.
7. Valtion rooli on toimintaedellytysten tukeminen lainsäädännön ja taloudellisin keinoin. Lainsäädännöllä voidaan helpottaa ryhmärakentamista ja käynnistämisyhteistyömuotoilla voidaan tukea toiminnan aloitusta. ARA:n asumisoikeusasumista koskevien sääntöjen muuttaminen niin, että yhteisölliset talot voisivat valita asukkaiksi niitä, joita yhteisöllisyys kiinnostaa, helpottaisi yhteisöllisen toiminnan vakiintumista.
8. Asuinalueiden ja asumispalveluiden yhteisöllisyyttä tukevan toiminnan tulevaisuuteen vaikuttanee investointiavustuslain muutos. Se mahdollistaa ARA:n avustusten myöntämisen ikääntyneiden palvelutalojen sellaisiin tiloihin, jotka on talon omien asukkaiden ohella tarkoitettu samalla alueella, esim. samassa korttelissa asuvien ikäihmisten käyttöön. Tällaisia tiloja voivat olla esim. ruokailu-, liikunta- ja erilaiset harrastustilat. Yhteistilat voidaan myös mitoitaa suuremman käyttäjämäärän mukaisesti. Tämä mahdollistaa yhteisöllisyyttä vahvistavien ja kotona asumista tukevien toimintojen suunnittelun palvelutalojen yhteyteen ja tuen näiden tilaratkaisujen rakentamisen, hankintaan ja perusparantamiseen.
9. Sote-uudistus tulee vaikuttamaan asuinalueiden palveluihin ja myös muuhun kunnan tukemaan toimintaan. Yhtenä tavoitteena on vahvistaa aktiivista kansalaisuutta, mikä edellyttää kansalaisten ottamista mukaan jo palveluiden ja toiminnan suunnitteluun.

Monitoimijainen yhteistyö

10. Alueen toimijoiden osallistuminen auttaa hyödyntämään resursseja tehokkaammin. Paikallisten toimijat auttavat tavoittamaan eri asukasryhmiä ja vahvistamaan niiden omia toimintamahdollisuuksia ja toiminnan jatkuvuutta. Yritykset, järjestöt, seurakunnat, asukasjärjestykset ja asukkaiden harrastusryhmät voidaan ottaa mukaan erilaisiin hankkeisiin ja toimintaan.
11. Palvelutaloja, päiväkeskuksia ja muita sopivia toimintatiloja on hyvä kehittää alueellisiksi toimintakeskuksiksi, joissa on tiloja ja toimintaa eri käyttäjäryhmille. Hyviä esimerkkejä ovat harrastusryhmät (taide-, tanssi-, urheilujärjestöt), jolloin toimintaa voidaan tarjota myös asukkaille. Kunta voi tukea tilojen käyttökustannuksissa tai sisällyttää tilojen avaamisen voittoa tuottamattomille toimijoille palvelusopimukseen. Yritykset voivat perustaa tiloihin asukkaille kokopäiväisen tai osa-aikaisen toimipisteen, jolloin tilojen käyttöaste paranee ja yrittäjät saavat asiakkaita. Kunta ja muut toimijat voivat käyttää tiloja tapahtumien järjestämiseen, jolloin tiloihin saadaan eri-ikäisiä käyttäjiä ja asukkaille toimintaa.
12. Oppilaitosyhteistyö on vakiintunutta palvelutaloissa joillakin paikkakunnilla. Yhteistyötä voidaan lisätä ja vakiinnuttaa esim. työharjoittelupaikkoina opiskelijoille, myös opiskelijoiden asumiseen taloissa keinoina edistää yhteisöllisyyttä.
13. Alueelliset yhteistyöverkostot voivat kartoittaa ja välittää tietoa toimijoille yhteistyömahdollisuuksista. Käytännön toimijana on hyvä olla vakiintunut toimija esimerkiksi kunnan palveluksessa oleva yhteisökoordinaattori.

Asumispalvelujen yhteisöllisyys muistisairaiden palveluissa

14. Asumispalveluissa yhteisöllisyyden vahvistaminen tai rakentaminen vaatii perheen ja lähiyhteisön nykyistä systemaattisempaa mukaan ottamista muistisairaiden tueksi ja voimavaraksi. Tämä edellyttää työntekijöiden, läheisten ja vapaaehtoisten yhdessä kehittämää yhteistyömuotoja.
15. Asukaslähtöisyys ja toimijoiden yhteistyö edellyttävät muutoksia toimintakulttuureihin. Työntekijöiden on opeteltava kohtaamaan asuinyhteisöjen ja asukkaat tasaveroisina toimijoina ja pystyttävä tekemään sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Työntekijöille on annettava mahdollisuus osallistua yhteisen toiminnan sisältöjen ja oman työnsä suunnitteluun.
16. Muistisairaiden asumispalveluissa tulee hyödyntää paikallisia resursseja ja kulttuurista osaamista. Paikallisuus tukee asukkaiden elämäntavan jatkuvuutta ja hyvinvointia. Palvelujen toteuttamiseen tarvitaan yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia sekä jatkuvuuden ja yhteisöllisyyden takaavia toimintatapoja.
17. Yhteisöllisyys tulee saada kriteeriksi rahoituksessa, kilpailutuksessa ja palveluissa. Kun tilojen suunnittelua, rakennuttamista ja palveluntuottamista kilpailutetaan tai tehdään asumisen rahoitukseen liittyviä ratkaisuja, tulee yhteisöllisyys huomioida.

Rakennettujen tilojen ja luontoympäristön merkitys

18. Tilat ovat tärkeitä osallistumismahdollisuuksien ja asukkaiden vuorovaikutuksen tukemisessa. Tämä tarkoittaa rakennettua ympäristöä ja luontoympäristöä. Yhteisiä sisä- ja ulkotiloja tarvitaan. Palveluasumisessa on tärkeää tarjota asukkaille ja työntekijöille mahdollisuus suunnitella tilojen käyttöä ja niiden sisustusta. Lähiympäristöllä on merkitystä erityisesti muistisairaiden asukkaiden hyvinvoinnille ja osallisuuden kokemukselle. Palveluasumisessa tilat tulee suunnitella sekä sisällä että ulkona sellaisiksi, että ne aktivoivat yhteistä toimintaa, helpottavat ulkona liikkumista sekä lisäävät viihtyvyyttä. Erityisesti lähiluonnon, viherympäristön ja eläinten merkitys hyvinvoinnille ja käyttömahdollisuudet kuntoutuksessa tulee ottaa huomioon.
19. Toimivuuden ja kustannusten kannalta on tehokasta ottaa alue- ja kaupunkisuunnittelussa ja rakentamisessa huomioon yhteisöllisyyteen liittyvät tekijät etukäteen. Rakenteilla olevia ja vanhoja asuinalueita on tärkeää arvioida myös muistisairauteen sairastuneiden näkökulmasta. Alueilla voidaan luoda kokeiluja, joiden avulla nähdään, miten asuinalueita voi kehittää tukemaan muistisairaiden osallisuutta lähiympäristössä ja kotona asumista.

Tiedottaminen ja tiedonvaihto

20. Avoin vuorovaikutus ja tiedonvaihto eri toimijoiden välillä on osa osallistavaa toimintaa. Teknologia mahdollistaa jo monenlaisen tiedonvaihdon, mutta haasteena on osallistuminen ja tiedonsaanti silloin, kun informaation teknologian ja internetin käyttö ei ole mahdollista.
21. Tiedottamisessa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja foorumeita, kuten sähköiset tiedotuskanavat, painetut tiedotteet ja tapaamiset. Vanhusneuvostoja ja asukasyhdistyksiä voidaan hyödyntää tiedottamisessa. Asukkaiden tavoittamiseksi toiminnasta tulee tiedottaa laajasti erilaisilla kohtaamis- ja toimintapaikoilla. Suositeltavaa on myös lähettää postitettavia tiedotteita alueellisista tapahtumista. Tiedottamisen kustannukset voidaan jakaa useamman toimijan kesken, ja on tärkeää, että kunnat osallistuvat siihen.

Toiminnan seuranta ja arviointi

22. Yhteisöllisyyttä edistävän toiminnan seuranta ja arviointi on tärkeää toiminnan suuntaamiseksi ja vaikuttavuuden selvittämiseksi, ja erityisesti silloin, kun toiminta kuuluu palvelujärjestelmän kokonaisuuteen. Kunnat voivat sisällyttää arviointitiedon keruun palvelusopimuksiin.
23. Tietoa ja kokemuksia tulee kerätä säännöllisesti osallistujilta ml. asukkaat, vapaaehtoiset ja työntekijät. Tiedonkeruussa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä: sähköisiä tai paperisia kyselyjä, asukas- ja muita tapaamisia tai havainnointia jne. Toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi on tarpeen keskustella ongelmista ja etsiä keinoja niiden ratkaisemiseksi.

Lopuksi

24. Yhteisöllisyyttä edistävä toiminta parantaa elämänlaatua ja hyvinvointia. Tarvitaan sitoutunutta ja määrätietoista toimintaa. Yhteisöllinen toiminta vahvistuu, kun kansalaiset ovat aktiivisia, toiminnassa huomioidaan paikallisten toimijat, yhteistyössä on mukana erilaisia toimijoita, tilat ja asuinympäristöt ovat toimivia, tavoitteet on määritelty yhdessä ja osallistujien välillä on luottamus. Yhteisöllisyyden avulla myös ne iäkkäät, joiden toimintakyky on heikentynyt voivat helpommin jatkaa totuttua elämäntapaansa ja sosiaalisia suhteitaan.
25. Iso kysymys on se, miten sote-uudistus heijastuu asuntorakentamiseen ja alueilla tapahtuvaan yhteisölliseen toimintaan. Avoimia kysymyksiä on esim.
 - Miten uudistus tulee vaikuttamaan rakentamiseen ja sen rahoittamiseen?
 - Miten uudistus vaikuttaa ikääntyneille suunnattujen asumispalveluiden toteuttamiseen?
 - Yhteisöllisyyttä edistävä toiminta lukeutuu vahvimmin sosiaalipalveluihin. Mikä asema sosiaalipalveluilla tulee olemaan maakuntien tuottamissa sosiaali- ja terveyspalveluissa?
 - Entä mihin suuntaan tehostettu palveluasuminen kehittyy? Kehittykö se vielä enemmän sairaanhoitomaiseen suuntaan vai yhteisöllisyyttä ja elämänlaatua painottavan toiminnan suuntaan?
 - Kuntien vastuulle jäänee sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jälkeenkin hyvinvointia edistävät ja ennalta ehkäisevät palvelut. Yhteisöllisyyttä asuinalueilla vahvistava toiminta voi edistää asukasaktiivisuutta, yhteistyötä alueilla ja asukkaiden hyvinvointia, joten siinänsä tällainen toiminta kuuluu kunnan ydintoimintoihin.